

Dr. Heltai Miklós
Szent István Egyetem, Vadvilág Megőrzési Intézet
Dr. Lanszki József
Kaposvári Egyetem, Természetvédelmi Tanszék

Az aranysakálról röviden, de tudományos alapossgal

Kutatóként meglepődve tapasztaljuk, hogy egy vadfajról milyen tévhitet tudnak kialakulni, és a viták mennyire tudják nélkülözni még a minimálisan megkövetelt objektivitást is. Elgondolkodtató, hogy vélemények, hitek, elképzelések, egyszeri megfigyelések mennyire képesek meghatározni egy-egy fajról alkotott véleményünket.

A sakál esetében leggyakrabban a nagyvadfajokra (őzre, vaddisznóra) gyakorolt hatását emlegetik, ma már többnyire gyakorlatilag megkérdőjelezhetetlen állításként. **Az Országos Vadgazdálkodási Adattárban rendelkezésre álló, megyei bontású, nagyvadállományra vonatkozó teríték- és becslési adatok ugyanakkor jelenleg egyáltalán nem mutatják, hogy az aranysakálnak nagyobb negatív hatása lenne.** Ettől függetlenül azonban az igaz, hogy a fiatal csülkös vad zsákmány lehet a sakál számára (is). Szerepe különösen azokban az időszakokban jelentős, amikor más tömeges táplálékforrás nem áll rendelkezésére. Írásainkban erre már tíz évvel ezelőtt felhívtuk a figyelmet. Akkor tapasztaltuk először, hogy a kistrágyások állományának akár évekig minden évszakban elsődleges fontosságú, jelentős csökkenése (ez akkor egészen pontosan a 2003-as tél végének, tavasz elejének rendkívül kemény, havas időszakának volt tulajdonítható) után főként a vadmalac zsákmányolása ugrott meg. Az azóta eltelt időszakban a mezőgazdasági te-

rületek művelésében jelentős változások következtek be: megszűntek a parlagterületek, intenzívebbé vált a termelés, rendszeres és tömegessé vált a kistrágyások Redentinnel történő irtása. Azaz folyamatosan csökkent a rendelkezésre álló kistrágyások biomassza. A sakál pedig kereste, keresi a könnyen és nagy mennyiségben rendelkezésre álló táplálékot. Ezt pedig a nagy létszámú vadfajok (és a képződött vadzsiger, tetem) biztosítja a számára. **Sajnos azt kell mondjuk, hogy mi szoltunk, de ezt senki sem vette komolyan.** Ráadásul a sebzett, de nem felkutatott egyedekkel, valamint a tömegesen kint hagyott zsigerekkel szinte etetik ezt a jól alkalmazkodó ragadozót, ahogy arra Csányi Sándor professzor úr a Gödöllőn, 2013 tavaszán tartott, aranysakállal foglalkozó konferencián felhívta a figyelmet.

Látni kell azt is, hogy a ragadozó hatása a zsákmányfajokon nemcsak közvetlen lehet. Ha a zsákmánynak valóban „félni valója van”, akkor megváltoztathatja viselkedési, terület-használati szokásait. Változtathatja az

aktivitási periódusát, táplálkozását. Összességében akár ilyen változások is vezethetnek a vadászat sikerességének csökkenéséhez.

Legújabb és jelenleg már nemzetközi tudományos fórumokon is sikeresen publikált táplálkozásbiológiai vizsgálataink során, a Lábod körzetében gyűjtött sakálgomrok (62 gomor) alapján, a vadászterületen kint hagyott zsigerek fontossága egyértelműen bizonyítható. **Az intenzív nagyvadgazdálkodást folytató területen a sakál legfontosabb táplálékai között minden évszakban nagyvadzsiger és döghús dominált** (éves átlag, mennyiségi arány 55%). Ezek fogyasztási aránya májustól novemberig 75–92%-ot tett ki. Ezt követték fontossági sorrendben a felnőtt vaddisznó (télen-kora tavasszal:

lönböző módszertan, hanem az eltérő táplálékkészlet okozta. **Téves az az elképzelés, hogy a gomortartalomvizsgálat „felsőbbrendű” (jobb) az ürülékvizsgálathoz képest, ugyanis a két módszernek más-más előnyei és korlátai vannak.**

Az aranysakál esetében egyre többen feltételezik az apróvadban okozott kártételét is. Annak ellenére teszük ezt, hogy a **fajvisszatelepédése óta eltelt évtizedekben nem merült fel olyan adat, nem készült olyan tudományosan megtervezett és végrehajtott vizsgálat, amely az aranysakál apróvadállományokra gyakorolt negatív hatását mutatta volna.** Táplálkozásvizsgálataink eredményei egyáltalán nem mutatják azt, hogy az apróvadállománynak főként a mezőgazdasági termelés intenzívebbé válása és az élőhelyvesztés miatti hanyatlását még a sakál is erősítené. A nemzetközi szakirodalom ismeretében azt is elmondhatjuk, hogy ilyen probléma sehol sem merült fel a faj elterjedési területén. Jellemző módon a háziállatokban (közepes és kis testűekben is) és a csülkös nagyvadfajok állományaira gyakorolt hatásoknak, valamint az embertől származó legkülönbözőbb hulladékoknak az aranysakál terjedésére gyakorolt feltételezett szerepéről szólnak a vizsgálatok. Valóban apróvad faj jelentősebb fogyasztását csak vizes élőhelyeken, vízvadvad fajok esetében tapasztaltuk. **Felmerül viszont annak a lehetősége, hogy a sakál jelenléte akár pozitívan is hathat az apróvadfajok állományaira.** Ennek oka, hogy az erősebb, sikeresebb ragadozó jelenléte csökkentheti az addig tömegesen jelenlévő kis és közepes testű ragadozókat (róka, kóbor kutya) jelenlétét és hatását. Erre vonatkozóan a hazai vizsgálatokban kevés bizonyíték áll rendelkezésre, de a nemzetközi szakirodalomban több ilyen közlemény (és feltételezés) is ismert. Azaz az itthon itt-ott felvetett, sugallt hatás nem bizonyítható, de akár az ellenkezője is igaz lehet a felvetett állításnak.

23%) és szarvasfélék (főként döm- és gimzarvas, szintén télen és kora tavasszal: 23%), amelyekről nem dönthető el, hogy zsákmányolásból vagy dögből (pl. sebzés után elpusztult és kint maradt vadból) történt-e a fogyasztásuk. Szarvasborjú-maradványt egy esetben mutattunk ki (2%). Ez utal a nagyvadfajok fiatal korosztályára irányuló predáció előfordulására, amit már a korábbi ormánsági vizsgálatunkban is jeleztünk. Viszonylag számottevő volt a ragadozó emlősök (borz, kutya) téli, alárendelt a kismellőskék és alkalomszerűen a közepes méretű madarak, gyíkok és halak fogyasztása. A fiatal sakálok gyakran fogyasztottak sáskát és a kukorica-kártevő gyapottok bagolylepke hernyóját. A nyár végi-ősi időszakban megemelkedett (13%) a növények (vadon termő gyümölcsök) fogyasztása. A területen folytatott legeltetés ellenére, juh fogyasztását nem tapasztaltuk. Ezek az eredmények jelentősen eltérnek a tíz évvel ezelőtti Ormánságban végzett, egész évre kiterjedő ürülékvizsgálatunktól, amelyben a kismellőskék fogyasztása dominált. A lábodi területen a „kismellős-készlet” ugyanis lényegesen kisebb volt az ormánsági területen azonos időszakban tapasztaltak. A vizsgálat rámutat a nagy mennyiségben rendelkezésre álló vadzsiger és tetemek egész éves fontosságára, továbbá nem támasztja alá a sakál nagyvadállományban okozott jelentős kártételét. A vizsgálatok eredményei közötti eltéréseket nem a kü-

Sokat gondolkozunk azon, hogy akár a sakál, akár más fajok esetében mi lehet az oka a sokszor homlok-egyenest ellenkező véleményeknek. A hivatásos és sportvadászoknak ugyanis nagyon sok, a természeti folyamatok megértéséhez szükséges értékes megfigyelése, ismerete van. Ezekből saját magunk is sokat tanulhattunk, tanulhatunk. **Jellemző vitáink tehát nem a terepi megfigyelések valóságáról, hanem sokkal inkább a megfigyelések általánosíthatóságáról és a jelenségek közötti ok-okozati összefüggések**

ről szólnak. Azaz nem vitatjuk például azokat a megfigyeléseket, amelyek egyes fajok vagy korosztályok zsákmányolásáról szólnak, de a legtöbb esetben vagy nem tudjuk eldönteni, vagy nem látjuk bizonyítva, hogy az egyedi jelenség általánosságban is – azaz rendszeresen ismétlődő módon és gyakorisággal – bekövetkezik. Ez igaz például a nagyvad zsákmányolására. Vagy nem vitatjuk, vitathatjuk, hogy egyes vadászterületeken csökken például az őz vagy a dóm állománya. Csak azt vetjük fel, hogy ez biztosan a sakál jelenléte miatt van-e, vagy lehet-e esetleg más ok is a háttérben. Vannak tapasztalatok arra is, hogy jelentős sakálsűrűségű, ugyanakkor megfelelő és céltudatos élőhely- és ragadozógazdálkodást folytató területeken egyáltalán nem csökken a nagyvad, így az őz létszáma sem, sőt növekszik. **A bizonyítás nélküli állítások (azaz spekulációk) tudományos alcában való „közlését” és terepi kutatásaink eredményeinek elferdítését, kiforgatását szakmai szempontból és etikaiailag is nagyon veszélyesnek és a hazai vadgazdálkodásra nézve kártékonynak tartjuk.** Ez a tudomány világában, de a gyakorlatban sem elfogadott megoldás. Egy példa: *A sakál (hó)napja* című írásban (Nimród 2015. áprilisi szám) a szerzők saját kutatási eredmények hiányában és célirányos bizonyítás nélkül messzemenő következtetéseket vontak le. A közleményben tényként közölt megállapításaik jelentős része nem tényyszerű, hiányos, egyes (pl. nagyvad- és sakálteríték-) adatok közvetlen összekapcsolása az ökológiai rendszerek túlzott leegyszerűsítését jelenti. A felsorolt nem vagy nem kellően bizonyított eseteknek (a háttér ismeretlensége miatt) gyakran az ellenkezője ugyanúgy igaz lehet, vagy más magyarázata van. Csak néhány eset a sok közül: a többször emlegetett ózsíróhanggal a sakálon kívül a róka és a kóbor kutya, valamint a vaddisznó is jól behívható, nyilván nem véletlenül. A tehén által elfektetett, de felkutatott szarvasborjút az ember nyomán az okos ragadozó könnyen megtalálja, s a következménye nem kétséges. A predátor kiléte nem bizonyítható „rátekintés” módszerrel; legfeljebb a lőtt őzgida zsigereleskor kint hagyott fejet viszi tovább a sakál stb. Érdemes ezeket alaposan végiggondolni, mielőtt véleményt nyilvánítunk, vagy akár megfellebbezhetetlennek tűnő igazságokat (axiómákat) jelentünk ki.

Ma már a leggyakrabban perze minket is arról kérdeznak, **hogyan lehet a sakál állományát visszaszorítani, az okozott kárt csökkenteni. Ahogy ebből a rövid összefoglalóból is kiderül, az apróvad esetében nem látunk, illetve nem ismerünk ilyen negatív hatást, a nagyvad esetében pedig annak nagyságrendje erősen kérdéses.** Azért itt azon is érdemes elgondolkozni, hogy amikor a rendkívüli nagyságú nagyvadállományok esetében tíz éven belül már a második, tervezett, országos állományhasználati programot kell végrehajtani, akkor miről is beszélünk egészen pontosan? Hogy mégsem növekszik? Vagy hogy baj, ha valaki „segít”? Ez utóbbi kérdésünk elsősorban a vaddisznóra érvényes, amit több vizsgálatunk szerint a sakál kedvel, miközben a vaddisznó tömeges jelenlétének a hatása jól ismert. Szintén kérdésként merül fel, hogy **ha a sakál tényleg komoly méretű vadgazdasági kárt okoz, akkor egészen pontosan mire vár a vadásztársadalom vagy annak érintett része? Egy egész évben vadászható fajról van ugyanis szó...** Azaz véleményünk szerint az intenzív, ha kell, támogatott vadászat (nemcsak fegyverrel, hanem csapdákkal is!), a vadászterületek karbantartása (zsigerek, állati tetemek, könnyen hozzáférhető táplálékforrások eltüntetése) elegendő kell, hogy legyen. A fajjal kapcsolatosan keletkező információkat pedig folyamatosan és írásban rögzíteni kell, hogy később elemezhető adatbázissá váljanak ezek az ismeretek. Egy jelentős terepi tapasztalattal rendelkező kollégától származik az alábbi javaslat, de az abban foglaltakkal a legteljesebb mértékben egyetértünk. **Álláspontja szerint a sakál kanok esetében 10 000, míg a szukák esetében 20 000 Ft-os lódiát kell készpénzben fizetni az elejtőnek. Ennyi pénzért ugyanis mindenki meg fog tanulni sakálra vadászni. Ha pedig nem éri meg ekkora lódiát kifizetni, akkor talán nem is okoz olyan nagy kárt ez a visszatelepülő ragadozó...**

Összességében, az egész évben vadászható sakál körül gerjesztett „vihár” a valós problémákról, így például az intenzív mezőgazdasági termeléssel együtt járó élőhelyromlásról és annak a vadállományt érintő következményeiről, az orrvadászatról, a nagyvadász területeken a ragadozógazdálkodás hiányosságairól tereli el a figyelmet. 🐾

Az alföldi régió négy megyéjének vadászkamrai vezetői találkoztak március 10-dikén Hódmezővásárhelyen. Egyetérttek a közelmúlt és a közeljövő történéseit annak érdekében, hogy közös meggyőződéssel segítsék a kamrai és szövetségi tevékenységet, lehetőségeik szerint. A találkozót a Csongrád megyei vadászkamara kezdeményezte, részt vettek rajta Békés, Szolnok és Bács-Kiskun megye kamrai vezetői.

A vadászvizsgálóval kapcsolatban egybehangzóan megfogalmazódott, hogy van létjogosultsága a tanfolyamnak, de fontos lenne elsősorban a gyakorlati ismeretek elsajátítására tenni a hangsúlyt. A tanfolyamok szervezése több megyében a megyei szövetségek észke alatt történik, Csongrádban viszont az erdészeti és vadászati szakiskolák szervezik az oktatást. A tanfolyami díj hasonló, bruttó 125–150 ezer forint. Több helyen is megjelentek olcsóbb, gyorstalpaló jellegű képzések, ám az itt végzetek közül igen kevesek képesek letenni a vizsgát. Fontos lenne minden vadászjelöltben tudatosítani, hogy a tanfolyam elvégzése, pláne végigülése nem jelent automatikus eredményes vizsgát.

Elhangzottak kritikák a sörétes és golyós vizsgálafeladatokat illetően, melyek mind a „vadásziatlanságot” jelentették. A „skeetpálya” fogalmának használata, az egy lövés – egy korong elve (a vadászatokon is lehet duplázni!), a nem könnyű dublét, a sajátos elvárás a 6 találatot illetően, a pisztolylólapp mérete, a fegyver készségintézet használatának kérdése mind sürgős változtatást igényel! Az elméleti tesztkérdések nehezek, de összességében alkalmasak a tudás felmérésére, a vadászidény-táblázatok, a képfelismerés és a szóbeli kérdések is jók, de életszerűtlen, hogy sok olyan kérdés is van, amelynek még egy gyakorlott szakembernek is utána kell olvasni.

Mind a négy megyében meghatározó az apróvadállomány. A résztvevők egyetértettek, hogy az apróvad helyzete jelenleg sokkal rosszabb, mint a nagyvadé. A helyzet javítására általános csodaszere nem létezik, ám az élőhely fejlesztése, a folyamatos vizellátás, a megfelelő minőségű táplálék és búvóhely megléte mindenhol egyformán fontos, és mindenütt meghozza az eredményét. A mezei nyúl esetében különösen fontos, hogy a szaporodási időszakban a vadkárveszélyes dinnye- és napraforgóföldeken ne lelővéssel védekezzünk. Vannak módszerek a riasztásra, távol tartásra: a rágcslók elleni szerek különféle riasztó hatású anya-

gokkal történő keverése, a cukorrépa, illetve lédús takarmány folyamatos kihordása az ősz-tél folyamán.

A tapasztalatok szerint nagyon fontos, hogy minden vadászatra jogosult végezzen fácskibocsátást, ragadozógyerítést és élőhelyfejlesztést. Ebben élen járt a Békés megyei vadászkamara és szövetség vezetése és vadgazdálkodási bizottsága.

A résztvevők egyetértettek, hogy fontos lenne: találja meg az OMVK-OMVV vezetése az élőhelyfejlesztési pályázati úton történő támogatásának lehetőségét. A földtulajdonosokkal együttműködve, uniós támogatással, a zöldítéssel összhangban jelentős élőhely-fejlesztési programot lehetne megvalósítani.

Tavaly sok helyen jelentős kárt okoztak a gazdák a rágcslóirtás során szabálytalan módon, esetenként illegális szerek kihelyezésével, kijuttatásával. A pocokinvázió ellen védekezni kell, de a vadon élő állatok védelmét figyelembe kell venni. Felvetődött, hogy van lehetőség a NÉBIH-laborokban ingyen bevizsgáltatni elhullott tetemetek, amivel bizonyítani lehet az illegális szerek esetleges alkalmazását.

A természetes apróvadállomány kérdésénél újra előkerült a ragadozó/vaddisznó, kontra fácska kérdése. A tapasztalatok egy része azt mutatja, megfelelő élőhelyi feltételek között jelentős disznó- és rókaállomány mellett is megfelelő fácskaállomány alakulhat ki.

A sakál jelenléte egyre nagyobb probléma az alföldi régióban is. Különösen a Bács-Kiskun megyei részen óriási kárt okoz az őzállományban. Az őz-zel kapcsolatban Csongrád megye azt az elvet fektette le hosszú évekkel ezelőtt, hogy „pontosan becsülj, és szakszerűen hasznosíts!”, illetve a bakok esetében „ha nem lehet büntetni, akkor adjelismerést”. Ez egyrészt az jelenti, hogy igyekezett a vadászati felügyelőség a jogosultakkal együttműködve a kiadott fűnyíróelvtől eltérő, szakszerű hasznosítást évente megfelelő szintre emelni, illetve a saját vadgazdálkodási elképzeléseikhez leginkább igazodó özbaklelővést (korosztályviszonyok, érmesarány...) elérni. A vadászkamara a vadászati hatóság javaslatára a legjobb jogosultat minden évben nagy értékű spektívvel jutalmazza.

A résztvevők szerint minden megkezdett 3000 hektáronként fontos egy hivatalos vadász tartása. A résztvevők nem tartották helyesnek azt csökkenteni minden befejezett 3000 ha-ra.

M. T.